

Jordaniensresa med Wintravel den 13/10 – 20/10 2010.

13/10. I krispigt höstväder for vi med spänd förväntan mot sol, värme och öken. Kul att få träffa de 32 medrese-närerna och min "resehov-leverantör" sedan 15 år tillbaka, Anders Andersson, nedan kallad A.A. Vi har gjort många otroliga resor tillsammans. A.A. har kontak-ter uppåt, nedåt och åt sidorna. Fixar allt, försvunna biljetter, rum, obefintligt bagage, inställda flyg, magsjuka (Anders dunderhonung!) osv. Okey, i vissa länder har t o m A.A. "kommunikationsproblem". Detta senare blir det kanske även i denna text, skriven i 40 graders värme, på obefintliga vägar i djup sand via skumpande buss/jeep-/häst, med svetten lackande + en vänlig, förbindlig guide, Mohammed, som hade egen historie-skrivning och egen glosbok. Ni får ta min personliga tolkning, stavning och förkortning med jämn-mod och/eller göra egen källforskning. Efter mellanlandning i Istan-bul kom vi till huvudstaden Amman vid 22.30-tiden och med Kaled vid ratten till hotell Days Inn. Vi blev alltid genomlysta och checkade innan vi kom in i foyen till våra hotell p g r a en tidigare hotellinci-dent, läs BOMB.

Ytterst rapsodisk historik, puh, för dem som är intresserade. Hoppa annars till 14/10. (Jag ska ju ha detta som manus vid föredrag, det är därför det blir så mycket fakta.)

1.500,000 f Kr Paleolitisk tid med urmänskor, 1.500,000 – 8,500 f Kr tidiga bosättningar. Under vår jägarstenålder, 8,500 – 4,500 f Kr deras bondestenålder. 4,500 – 3,200 f Kr, kopparålder, med fresker, keramik, husrester. 3,200 – 1,950 f Kr bronsålder med större bosätt-ningar. Nu kommer Abraham, Sara, Lot med följe från Ur och äter/-vilar upp sig i Nildeltat. Lot väljer Jordanien (vid Sodom och Gomorra) och Abraham väljer Kanaan. Josef säljs och hans släkt stannar i Egypten i 430 år. Under medelbronsåldern – 1550 utvid-gades handeln. Sen bronsålder - 1,200 f Kr, nu styrde sumererna (hetiterna) och egyptierna under den högkultur (via Kina) som är vår kulturs ursprung. 1,200 – 332 f Kr järnålder, nu härjar ammoniter, edomiter och moabiter. Moses folk (de 12 judiska stammarna) vandrar i 40 år från Egypten via Röda Havet. Moses dör. David, (med slungan) och sonen Salomo bildar stormakt 1000 f Kr. Koppargru-vorna ger rikedom. Större bondesamhällen längs Jordan-floden och karavanvägen t ex Madaba, Nebo och Kerak. Salomo dog 922 f Kr : delning, babylonier, perser, rörigt!

332 – 167 f Kr Alexander den store, hellenistisk tid, hans välde delas i tre delar, Ptolemeus styr nu från Egypten.

400 f Kr – 106 e kr har Nabatéerna sin storhetstid med Petra som huvudstad. Inskrifter i Wadi Rum. Sen annekterar Pompejus. Jerusalems tempel rivs 70 e Kr, judarnas historia i det heliga landet är ett avslutat kapitel för 2000 år framåt.

63 f Kr – 323 e Kr Decapolis t ex : Philadelphia = Amman, Gerasa = Jerash, Gadara = Um Queis m fl. Pax Romana (lag) och romerska vägar innebär ett nytt lyft för handeln.

324 – 634 e Kr Bysantinsk period. Nu byggs det kyrkor med mosaiker, för Kejsar Theodosius i Östrom har infört kristendomen år 391. (Hänger ni med?)

624 – 1171 e Kr Slaget vid Jarmuk innebär islams intåg. Omayyyader, Abbassider, Fatimider och seldjucker härjar.

1099 – 1268 e Kr, kommer en massa sysslö- och arvlösa europeiska ädlingar m fl för att söka guld och äventyr, under religionens täckmantel förstås. Korsfararborgar byggs. Tullar utkrävs. Blod flyter.

1171 – 1263 e Kr stoppar Saladin dem, tar tillbaka Jerusalem som nu varit kristet i 70 år!!!!

1263 – 1516 e Kr Mamlukerna kör ut Saladins ayyubider, hotas av mongolerna med Timur Lenk, klarar det men nu kommer turkarna; 1516 – 1916 e Kr börjar 400 år av ottomanskt, turkiskt styre via Höga Porten i Topkapi-palatset. Andra världskriget,(med Lawrence of Arabia), sätter stopp och emiratet Transjordanien bildas ”på en kafferast” med Churchill 1921, med 350.000 inv. och Abdullah som emir senare, 1946 som kung. 1950 införlivas Västbanken och befolkningen tredubblas. Kungen mördas på väg till fredagsbönen i Klippmoskén i Jerusalem och sonsonen Hussein kröns 1953. Med skicklighet och diplomati har han styrt sitt land längre än någon annan ledare i Mellanöstern. Mycket av landets turbulens, historiskt sett, berodde på att just här gick pilgrimsvägen till Mecka och Medina och en otroligt viktig karavanled. Tala om mångkulturellt samhälle! Vad gnäller svenskarna om, Kristian Tyrann?

Historiskt och religiöst ointresserade kan börja här:

14/10 torsdag.

Vi lämnar Day´s Inn för en stadsrundtur kl 9.00. Amman ”A man” säger Mohammed, har ca 1.5 milj inv och ligger 750 m ö h på sju kullar, jebels. Ptolemaios älskade sin syster/fru (besvarades innerligt) så mycket att han kallades systerälskaren, Philadelphia, detta var under romartiden kärlekens stad. Här lär man nu tala den vackraste arabiskan, riksarabiska. Landet har 6 milj inv varav 40 % är palestinier, som kom 1948 under Palestinakonflikten, 1967 under 6 –dagars-kriget och 1991 under Gulfkriget. De blir automatiskt jordanier om de vill. Tjerkesser och armenier utgör bara 1% av folket. 95 % är muslimer 15 % är beduiner och de har ofta fyra fruar. De är inte intresserade av att integreras, men jeepar med bensin-dunkar och plastdunkar till vatten accepteras (och mobiltelefon?). Så kör de in till souken och bedriver handel, en kamel ju inte så lämplig att parkera, men de bor kvar i gethårstälten med sin boskap som de gjort i tusentals år. De är mycket gästfria, men efter tre dagar ska man resa vidare för att inte tära på deras förråd. Hur man ska dricka deras kardemummadoftande kaffe följer mycket intrikata regler, som det är bäst att läsa på noga. Landet är ung. lika stort som Götaland men 90 % är berg, öken och stepp. Man korsar det på ca 4 tim m bil. Det är bara 4 mil till Jerusalem härifrån. Norra delar-na är gröna och där och längs floden kan man skörda året om. Vatten får man från en underjordisk sjö i Wadi Rum, pipelinen kosta-de 30 miljoner dollar att bygga. Kung Abdullh II, 46 år är hashemit, och den 43-dje regerande, i rakt nedstigande led från profeten Mohammeds dotter Fatima. Farfarsfadern var med och besegrade turkarna. Drottning Rani, 43 år är söt som socker, de har tre barn och finns avbildade överallt. I demokratiska Jordaniens finns fem kvinnor i parlament, det muslimska partiet är störst. Det fanns val-affischer överallt inför stundande val. Landet ger ett lugnt, vänligt intryck, man ”ligger lågt” liksom och som turist känner

man sig trygg, det finns vakter överallt. Industrier och turism är några av deras viktigaste inkomster. I den västra stadsdelen bor de rika och den östra finns de fattiga och palestiniernas flyktingläger, camp, som är ett gytter av 300.000 "hus". Skillnaden är enorm. En halv miljon irakiska miljonärer investerar i fastigheter. Saudier pumpar först upp olja sen pumpar de in förtjänsten i Jordaniens hotell-turism-näring och i de buiseness/konferenscentra som vi såg resa sig högt mot skyn. Rejåla palats för dem själv så klart men också villor och en modern bilpark för medelklassen fanns. Antalet ruckel och kyffen var dock större. Gamla stans gator kantades av sittande, rökande, te/kaffedrickande ynglingar och män ur ledighetskommittén. Arbetslösheten är enorm. Helst måste båda jobba för att det ska gå runt Egyptiska gästarbetare gör valutavinst på lönen. Beslöjade kvinnor handlade i stånd och på marknader. Invid en koptisk kyrka ligger Abdullah-moskén som vi ska besöka. Den byggdes till minne av att Abdullah mördades vid klippsmoskén i Jerusalem, och har snarlik arkitektur. Färdig 1989 rymmer den emot 3000 troende. Vi kvinnor kläs i svarta kåpor och alla tassar sedan barfota in i helge-domen. Muhammed visar hur man ber, vänd mot Mecka, berättar om de 5 pelarna i islam: bönestunderna, Ramadan, pilgrimsresor, allmo-sor och fredagsbönen. Jordanien har väster-ländsk tid och alma-nacka men inte i Saudiarabien. Utanför betraktar vi flaggan i rött, för självuppoffring och mod, vitt för framtid och fred, grönt för naturen och islam och svart för landets historia (tänk vi förstår precis). Stjärnans sju uddar symboliserar de sju första verserna i Koranen. Vi tar oss till Citadellet och tittar ned över Downtown där en schwei-zisk arkeolog upptäckte en teater, med 6000 platser 1917. På romersk tid rann en flod i dalen, nu är det torrt det har ju inte regnat ordentligt på 30 år. Här firar man ibland bröllop eller har konserter. Innanför murarna lät Marcus Aurelius bygga ett Herkules-tempel varav vi ser några pelare. Av den nio m höga gudastatyn finns det bara rester av fingrarna kvar, de ligger vid entré- muséet. Obama was here! Man ser rester av podiet där han stått. Jordbävningar har förstört mycket. Vi ser bara resterna av soldatkvarter och stall. Stilpluralismen är total, man återanvänder som alltid och blandade bysantinskt med joniskt, korintiskt osv. I Omayyadpalatset förlorar sig Mohammed i skrönor om "bad people", med många, minst 25 girlfriends, svartsjuka, självmord mm, som han tror ska chockera oss luttrade svenskar. På det arkeologiska muséet finns ovanliga keramikstatyetter, kroppar med två huvuden som avbildade de siamesiska tvillingar. Vissa skulpturer var urgamla, från neolitisk tid 4.500 – 3.300 f Kr. Här fanns också delar av Dödahavsrollarna, en del intressanta keramiksarkofager m m. Utanför USA-ambassaden som är som ett slutet system där allt finns innanför murarna, är parke-ringen full av visumsökande jordanier som vill emigrera. Vi lunchar alkoholfritt på Sancho Pancha-restaurang under säckvävsskuggande sjök. God överdådig trerätters buffét med massor av olika "gojs" i skålar, beduinbröd som liknar papper och olika köttbitar till. Vi passerar sedan skoluniformklädda elever som går i könssegregerade skolor från 6 års ålder. Dyra privatskolor finns naturligtvis. Har man sen bra betyg kan man läsa vidare på med statlig hjälp, annars får man själv betala, som i USA. 95.000 universitetsstuderande finns. Beduin-barnen går ofta bara 1-2 år in skolan. Nu vid 14.00-tiden går man till kontoren!!! På väg österut ser vi beduin-tält, militärläger, och frizoner intill gränsen till Saudiarabien. Här på steppen finns bara skorpioner, ormar, vargar och vid oaserna hjortar och mellanandande flyttfåglar. Vi ska till ruinerna av en av de liderliga Omayyadkalifernas många tummelplatser, citadell, vaktposter eller jaktstätt? De byggdes eller togs över på 600-talet, antingen av kärlek till öknen, de var ju beduiner i hjärtat, eller för att komma ifrån Damaskus stränga islamiska liv. Jamen hur svårt ska det vara att gissa?

Qasr al Kharanah, en gul kalkstensbyggnad med runda torn i hörnen, halvcirkelformade torn på sidorna har bara en ingång. Karavanseralj säger vissa, med stall och magasin i markplan där man via

”världens bekvämaste trappa” kommer upp till ett 60-tal rum för köpmän och kamelskötare. 1979 säger amerikansk arkeolog att här varken fanns vattenkälla eller viktig handelsled. Tornen är för små och låga för försvar! Mohammed går igång direkt med 25 girlfriends, med bysantinska fönster och särskild dekor för den bysantinska favoriten osv. Varsågod och (s)välj.

Qusayr al Amra= Det lilla palatset, byggt av kalifen Walid I, är spännande, finns på UNESCO's världsarvslista. Brunnen finns kvar utanför och man kan se vatten-ledningarna. Här finns sensuella fresker i audienshallen och i badrummen. Arabiska furstar förlustar sig efter att ha jagat gaseller, antiloper och kappridit på sina fullblodshästar. Skalder, musiker och fala kvinnor omger dem och ingen har bildstormat dessa ekivoka motiv! Märkligt. Det sägs att man trodde att djinnerna (onda andar) höll till här så att man undvek stället. Madrid-experten har restaurerat dessa unika fresker och mosaikgolv. Över Calidarium finns en kupol där för första gången zodiaken avbildas på en sfärisk yta i st f på en plan. På en fresk avbildas de 6 fiendehärskarna; kejsaren av Kina, Bysans m fl. Det har funnits värme i golvet minsann! I ett långtält serverades te och/eller vattenpipa påpassligt av en beduin, som varit mer eller mindre inlåst ”i en byrålåda” i Salzburg av en tokförälskad öster-rikiska. Jag råkade precis möta hans blick när jag passerade och förstod precis hur allt gått till!

Qasr al Azraq, den blå oasen, var den enda oasen i östra delen av Arabiska öknen och den största. Här byggdes en borg utan cement i svart basalt med kvadratiska torn och en enormt tung stendörr. Den öppnades av en glad man som ärvt en jobbet efter sin far, som varit modig soldat hos sharif Hussein av Mecka och arabisktalande T E Lawrence vilka hade sitt högkvarter här. Lawrence kallade platsen Edens lustgård i sin bok Vishetens sju pelare. Då hade inte vatten-ståndet i sjöarna och sumpmarkerna sjunkit till dagens nivå. Amman tar sitt dricksvatten härifrån så någon lustgård liknar det inte längre. Stenåldersfolk, nabatéer, romare och greker var här först, en mam-lukisk moské finns på gården i den gamla karavanseraljen. Två stora karavaner/år passerade förr.

Nu for vi, 7 mil från Iraks gräns, på den väg som Saddam och hans familj och folk flydde på 2003.

På väg till hotellmiddagen hördes ljudlig musik och vi hamnade mitt i ett bröllop med vild manlig spontandans till jordansk säckpipa, flöjt och trumma i foyén. Brudnäbb och brud var som vita marängar. Efter maten kunde vi, som var kvinnor gå in i matsalen bland 400 kvinnor och 200 män som satt vid runda bord. Anwar hade gift sig med Anoa, som satt på en divan bland presenter som på film! Mamman och systemen pussade oss på kinden och vi grät romantiska tårar.

15/10 fredag.

Vi far på vägen mot Turkiet och Syrien. Vi får veta lite om bröllops seder. Bönder och beduiner skickar en delegation på 100 personer till hennes far. Om shejken fått uppgift att säga ja, dricks det kaffe, annars får man gå hem igen. Nya möten med hemgiftsför-

handlingar, antal getter och kameler bestäms, guld och juveler är arabkvinnans egen förmögenhet. Efter tre mån kontrollerande, särskilt från hans mamma, blir det bröllop, ofta på hotell, om alla har kommit fram till att det verkar bli bra. Sen bor man hos hans far eller i eget bo. Mina ant. ser ut som om det var 30.000 skilsmässor/år, snabbt, och för 10 dollar är man redo att efter 3 mån hitta en ny!

Om kvinnan begär det får man vänta 6 mån på en dom. Barn under 15 år följer modern över 15 år får de själv välja. På ett vägcafé dricker jag min första (och sista) kopp arabiskt kaffe som tillagats över öppen eld! I de här delarna är det lite grönnare och här odlas vin, oliver, grönsaker, bananer och lite vete. Man tar 2-3/skördar/år men importerar t ex vete från USA eftersom bara 10% av marken är odlingsbar.

Efter 2 tim når vi Umm Quais (gränsstation?), antikens Gadara (fästning) som ligger på 518 m ö h 100 km från Jerusalem med utsikt över Golanhöjderna, Tiberias (Genesaret)-sjön, Jordanfloden och Jarmukfloden, idag syns inte berget Hermon. Här ungefär fördrev Jesus onda andar efter att först ha stillat stormen på sjön, en "tuff dag på jobbet". På sluttningen finns varma (57 grader) nyttiga källor att bada i, nyttjade redan under antiken. Gadara var ett elitkultur-centrum då. Delar av grek-romerska delen är utgrävd och en ottomansk by från 1800-talet evakuerades för utgrävningar. Västra teatern är byggd av den slitstarka svarta vulkaniska basalten m 3000 pl med tomrum efter den tron för gudinnan (Tyche, Astarte= Fortuna, ödet) som nu finns på muséet. En bysantinsk kyrkoruin fr 500-talet finns mot norr plus att utgrävningar pågår av diverse portar och teatrar. Vi ser kolonnadgata med butikshus, forum och nymfeon. Man var inte blygsam, sponsorplattor visar donationer av bygg-herrarna. Arton trappor leder ner till landets största mausoleum. Badhuset har fyra bassänger bekostade av av herr Heraclides. Mohammeds berättelser om bad, i blöta linnen, bot och domstol känner jag inte igen, men här kan ju ha funnits ett annat stuk på antika seder, vem vet? En intressant inskription lyder : Till dig säger jag, förbipasserande: - Som du är, var jag, som jag är, kommer du att bli, lev livet som en dödlig. Inga dåliga visdomsord!

Efter god lunch åker vi till 2000 år gamla Gerasa, Jerash , Österns Pompeji, kanske huvudstad, i området som kallades Gilead förr. Seetzen upptäckte staden 1806, eng arkeolog, Harding begravdes här 1979, enligt önskemål. Nu gräver arkeologer från åtta länder bland spår 8000 år tillbaka i tiden. Här fanns gröna flodbankar, källor, bad, bassänger (165 m) , med båttävlingar och sjöslag. Jag rabblar upp: Hadrianus triumfbåge är pampig, 129 e Kr. Vi ser Hippo-dromen som hade plats för 15.000 åskådare, dagliga kapp-löpningar med idoler och huliganer som på dagens fotbollsarenor. Diverse blod och skådespel med machopojkar och vilda djur givetvis. Murrester från mur, ursprungligen 3,5 km lång och tre m tjock. Zeus tempel med en 96 m lång tunnel under! Vattenledningar i keramik från tiden fanns kvar. Amfiteater för 3000 pers med VIP-märkta bänkar, god akustik och div hydrauliska teknikaliteter för att fylla scenen med vatten. Förra drottningen, Noor, anordnar årliga folklorefestivaler här. Två säckpipe-blåsare fanns här idag. Från Forum 80x90 m går Cardo Maximus, den stenlagda huvudgatan med hjul-spår och "rännsten". Marknadsplats m butiker fontän, bord och bänkar. Nymfeon , i två plan, där man hämtade vatten och fick dagens nyheter. Här var också syndens näste, dåtidens porrklubb, statyetterna visar på allsköns synd och lustar, vinet flödade till Bacchus (Derash) ära, nakna kvinnor dansade och underhöll fram till kristendomens intåg förstås. Aldrig får man vara glad ! En high-lighter var templet åt Zeus dotter, Apollons syster Artemis = skogens, jaktens och fruktbarhetens gudinna, stadens skydds-helgon. Flott entré, propylé med 49 trappsteg. En man visade med en tesked i en glipa mellan pelaren och fundamentet på att liten tuva ofta stjälpert stort lass. Här berättade Mohammed om präster som brändes om de bröt mot celibatin, om noblessens getoffer, renings-bad, förhör, 3-mån uteslutningar, dubbla getoffer osv. Norra teatern, 1200 platser, har fortfarande lokala styrelseledamöters namn kvar på sätena, för här hölls rådslag. I det romerska badhuset ska man INTE vila sig på bänken med åsnehuvud. Då har man noll koll på hustrun. Men om man vilar på lejonbänken har man full kontroll. Min kommentar: - Så få åsnebänkar? Mohammed berättade om något som påminde om speed-dating som pågick här.

Faktiskt helt trovär-digt! Mycket av stenen här användes till arton !! bysantinska kyrkor som kom efter 300-talet, men de flesta mosaikerna bildstormades på 700-talet. 700 e Kr kom jordbävningar, 1100 kom korsfarare med Balduin II och använde allt till stall och förläggningar.

Det sades att det var mer än 40 grader varmt nu, stämmer säkert! Skönt med sval buss hem. Den här kvällen var det bröllop igen, nu palestinskt. Vi såg dem "askungedansa" vid poolen intill en makalös våningstårta. Hon höll en fyrverkeristav bakom hans rygg, en tändande gnista kanske. Själv köpte jag en korallring med måne och stjärna som, hoppas jag, var från den ottomanska tiden.

16/10 lördag.

Utcheck från det här hotellet. Nu ska vi bese dopplatsen, 10 m bred, vid den ynkliga rest av Jordanfloden som rinner mellan sö Libanon och Döda Havet. Israeliterna tog hand om 80% av vattenflödet. Vi är på världens lägsta punkt 463 m u h så hit ner lär inte de ultravioletta strålarna nå. Från andra sidan vallfärdar israeliterna, fred slöts ju 1994, men visst håller de koll på oss, det ska inte fotograferas vid vaktornet. Skulle det hetta till mellan länderna blir det här! Förr hade Jordanien 250.000 st 18-åriga soldater, i 2-årig värnplikt, nu 80.000 och det räcker om de inrapporterar årligen, man har inte råd att hålla dem i läger. Om han är ende sonen slipper han helt. Israel har 5 års och även kvinnlig värnplikt. Vi skymtar Jeriko och Jerusa-lem, 15 km längre bort. Ungefär här tror man att Edens Lust-gård låg. Nu är det 37 grader varmt här vid Al Gore-öknen. Vid dopplatsen (vad vet vi om var floden haft sin gång), är det lite skuggigt, en katolsk ceremoni pågår. Vi besöker en grek-ortodox kyrka som ligger på gammal grund.

Så åker vi 20 mil till Madaba, 4000 år gammal stad med sin guldålder under Bysans, här är de flesta kristna araber och de bor till 90% på gammal bysantinsk kyrkomark och hittar fortfarande mosaiker när de bygger eller renoverar. Vi besöker S:t Georgeskyrkan med den berömda, världsäldsta mosaikkartan, ursprungligen 24x6 m, över Palestina från Sidon i Libanon till Alexandria i Egypten, med flora och fauna och stadsplan över Jerusalem. Drottning Noor har sett till att en del annat bevarats i ett litet museum med mosaiker från ett otal gamla kyrkor med bl a jakt-scener med björn, räv, lejon och panter.

Här utanför finns minnesstenar över två påvebesök. Vi besöker utsikts-platsen på Nebo, 800 m ö h, platsen varifrån Mose skådade det förlovade landet, dit han aldrig fick komma för att Gud surade, folket hade varit ogudaktiga. Ogint, efter 40 års jobb! Här dog han 120 år gammal. Till minne av Guds ökengåva till Moses; en ormbetts-botande stav med slingrande kopparorm, såg vi Gianni Fantonis vackra stiliserade ormkors. Ormidén fanns också hos de gamla grekerna, 291 f Kr skickades magisk orm från Aesculapius med båt uppför Tibern för att bota pesten, det fungerade och tempel byggdes genast på Tiberön. Staven är medicinarnas logotyp. Vi lunchade i Madaba. På ett handikappcenter i närheten fick vi se hur man tillverkade mosaiker. Man lade bitarna upp och ned, gjöt över bottenskiktet, vände på steken och fogade emellan bitarna. Natur-ligtvis fanns här en enorm köplada med mera än mosaikarbeten. I en butik fanns vackra antika smycken, vävnader, vapen, dräkter och intarsiaarbetade spelbord och skrin. Kvinnornas kläder är/var deras kassaskåp och varudeklaration, täckta med underbara silver-smycken.

En hisnande resa längs kungsvägen, korsfararvägen, karavanleden följde, då vi ofta såg beduintält, kameler och herdar längs vägen. Fotostopp vid Jordaniens Grand Canyon, den 1000 m djupa ravinen Wadi al Mujib med floden Arno i botten och en stor bevattnings-reservoar. Vi stannar till vid Qasr al Kerak för att beundra den, tyvärr stängda korsfararborgen, byggd 1132 av kungen av Jerusa-lem, Balduin I. A.A. kompenserar med att morgondagens lunch är "on the house". Det fanns borgar från Aqbaviken till Turkiet med en dagsresas mellanrum, man signalerade fara med vårdkasar, men tog samtidigt duktigt med tull längs med vägen. Innanför murarna bodde 5000 välmående korsridare med sina familjer. De blev ofta bankirer på kuppen. Renaud de Châtillon var den värste av ståthållarna. Hans nöje var att kasta fångar nedför den 450 m höga branten, men att samtidigt "skydda" deras huvuden så att lidandet förlängdes. Efter en belägring då vattnet i vallgravarna helt sonika leddes bort, befriade Saladin så småningom Châtillons huvud skonsamt och snabbt från hans kropp. Ett bekymmer mindre för den store Saladin. Huvudet lät han släpa runt i alla rikets städer och sen sattes det på en stång på Faraos ö i Aqbaviken. I byn Franj finns fortfarande frank-ättlingar. På vägen får A. A. veta att rum på hotell Grand View i Petra renoveras och att några måste bo på Panorma i stället. Det är telefonsamtal av det här slaget som fått resebyrå Fenicia med för-fattarna till min huvudsakliga källa: Jordanien kontrasternas land, av Ulla Fredriksson och Kerstin Hyltmark, att utesluta Petra i sina resor. Jag hörde AA:s tal till Panoramas ägare, det var inte nådigt. Några av rummen var nämligen inte av det slag som AA använder sig av på sina resor. Middagen var god, kompensationsvin på rummet, och diverse rumsbyten dagen efter och ordningen var återställd.

17/10 söndag.

På vägen till resans highlighter, den rosa klippstaden i Petra där "Jakten på den försvunna skatten in" såg vi platsen för Arons grav. Man kunde gå eller ta hästkärra från Wadi Mousa (Moses dal), dit beduinerna nu hade flyttat för turismens skull, till porten. De flesta ville rida på de spattiga hästarna som leddes av beduiner. Framme vid porten fanns "romerska" låtsassoldater uppställda, vi passerade in i siqen, den smala ravinen, genom vilken tre karavaner/vecka kunde passera. Inte konstigt att dessa beduiners anfäder, nabatéerna 500 f Kr, eller 2000 f Kr; edoméerna ättlingar till Esau m fl, gillat att ha kontroll över denna lönsamma ravin. De senare förvägrade Mose att passera (fjärde Moseboken). Här fanns ett kultur-ekonomiskt centra för all världens köpmän, kameldrivare, judiska penningmagnater, syriska grosshandlare, egyptiska uppfinnare och grekiska filosofer. Hit kom sändebud från faraoner och kungar, här såldes vackra sla-vinnor, guld och ädelstenar från skattkammare, lejon och leopard-skin. Här fanns det dessutom gott om vatten från bl a Moses källa, via sinnrika kanalsystem. Vi såg resterna av rännorna, till vänster för människorna och till höger för djuren. När man började behär-ska monsunvindarna med handels skepp på haven blev det ebb i kassan i Petra, men innan dess hade man råd med skickliga sten-huggare och utvecklade sin egen variant på grekisk/egyptiskt-/semitisk stilspråk. 20.000 invånare fanns omkring år 0, med rike-domar, rättsystem och monarki, vilket lockade Trajanus att införliva riket. Nu påverkar romarna, vägen stensattes, sen kom bysantinerna och sist araberna 600 e Kr som skar av kontakten helt. Staden blev nu en sägenomspunnen sagostad som schweizaren Burckhart, utklädd till arab, fick höra talas om på en resa 1812. Han sade sig ha lovat Allah att offra en get vid Arons grav och lyckades göra några skisser av det som nu klassas som ett av världens sju moderna underverk. Självt återkom han aldrig. Men nu gick vi där, i den en km långa ibland bara några meter breda siqen. Högt belägna nischer var avsedda för oljelampor, de lägre för Dushara, fruktbarhetsguden (vår Dionysos) m fl. När siqen vidgar

sig hisnar man, där ligger den rosaskimrande 40 m höga fasaden, som bärs upp av sex korintiska kolonner till det som egentligen är en grav, men kallas skatt-kammaren el. Faraos tempel.

Den förmodade skatten sades ligga i en 3.5 m hög urna på andra våningen, men den var massiv, så skotthålen kom till i onödan. Med flintredskap har man med precision skurit ut allt; gudar, symboler, beskyddande örnar, egyptiska gudinnan Isis och hennes son Horus m m. Man högg sig från högsta punkten och ned, trappstegen syns. I graventrén syns hål efter kanaler för blodet efter offer till Dushara, med fruarna Allat och Manat vid sin sida i de tre nischerna rakt fram i kammaren, som också innehållit sarkofagerna. (Salman Rushdies omnämmande av de två gudinnorna och al Uzza, källornas gudinna, föranledde dödsdomen, fatwan för 21 år sedan.) Skattkammaren har den bäst bevarade fasaden av alla Petras monument och den är oskattbart vacker! Vi fortsätter, ser flera gravöppningar, nischer för Dushara med fruvar, och souvenirstånd förstås. Sanden här finns i 24 olika nyanser som man lyckas sila ner i flaskor och göra landskap och mönster av. Ett av stånden ägs av en Marguerite van Gelder-malsen från New Zeeland, som gifte sig med en beduin och har skrivit en bok om sitt liv. Grottor, som vatten och erosion har skapat, har så vackra tak att man hisnar, utan att gå 1045 trappsteg upp till Den höga platsen. Puh! Naturligtvis kände sig " spindel-mannen" manad att klättra här, fast bara med en hand, lite mera av en sport. En grym trappa leder upp till den gudomliga kung Obodas I grav. För att bli besatt av gudomliga tankar till Obodas ära, drack de tretton deltagarna sig dyngrika vid de heliga måltidernas dryckes-orgier. Vad gör man inte? Naturligtvis fick vi åter höra historien om 74-årige gubbsjuka Obada II och hans 25-åriga stora och sista passion. Vi passerar och fotograferar Lejonmonumentet, som var en rituellt fontän, rester av nabatéiskt tempel och ser teatern med plats för ca 3000 åskådare byggd 4 f Kr - 27 e Kr av nabatéerna. Cardo Maximus leder till Nymfeon, marknadsplatsen, Södra templet och Triumfbågen bostadshus och bad. Amerikanska arkeologer gräver ut Atargatis, en av Dusharas damer tempel. Finsk professor arbetar med 152 ibland 10 m långa papyrusrullar som hittades 1993, skrivna under bysantinsk tid. Rolig läsning om intrikata fastighetsaffärer och testamenten.

I "underverket" kunde man stannat i dagar, men vi njöt av varenda minut. Vi gick sakta tillbaka samma väg och red den sista biten. Eftersom min ledsagare lämnade över häststremmen till kompis blev min häst sur och vrens-kades. Den slet sig tre gånger och jag var vettskrämd.

Gustav, 80 + tog själv kommandot över sin häst och red i vild fart förbi med sin häst. Vid framkomsten avfärdade han alla hjälpane som rusade fram till den "gamle" mannen. Den f d ridande polisen klev busenkelt av sin häst till allas beundrande blickar.

Efter lunch med välbehövlig mynta-lemondrink for vi mot hotellet och en lika välbehövlig återhämtning i och vid poolen med drinkar och glad samvaro med reskamraterna på Panorama. Ofta gick vi fram till räcket och beundrade den djupa ravinen med Petra, lite grann från ovan. På kvällen åt vi på Al Cantara i byn. Jag tröttnar aldrig på att äta lamm, men man får planera så att man orkar efter-som det finns både soppa och förätter att bedåras av. Inredningen var rustikt genuin.

18/10 måndag. Vi for mot Siq al Barid, Lilla Petra, byggd 100 f Kr, en förstad med bevarade fasader för ca 500 välbärgade familjer och, givetvis, ett handelscentrum. Vi var i en grotta med stembänkar, offerplats, diverse nischer för statyer och väggmålningar av keruber, blommor och fåglar från 100 e Kr. Det offrades 2 ggr/dag, man hade tydligen ständigt dåligt samvete. Mellanösterns bäst bevarade

lämningar från 9000 f Kr finns längre norrut. Historiens vingslag märks överallt. Vi lunchade på lins-soppa med curry, grönskasbuffét och ugnsbakt potatis. Sen for vi på kungsvägen mot platsen för Syndafloren, Wadi Rum, Måndalen, med Lawrences källa, rakt ut i beduinland. Vi pausar vid en köplada och jag köper min tredje ring!!! Här kunde jag blivit bortgift, lätt som en plätt, men tiden var knapp och min Volvo smäller högre än kameler.

Tänk här ser vi cyklister, förmodligen tillhörande släktet själv-plågare och/eller masochister. När Kaled bett färdigt far vi vidare och Mohammed berättar om sin mamma som skulle ta en sandbastu i närheten mot värk. I tre tim fick han sitta och vakta henne mot hennes livs skräck, skorpioner. I en by i Wadi Rum, 100 m ö h delar vi upp oss i otroligt medfarna skruttiga jeepar. En tröst är att de antagligen kan meka själv hos bysmeden om det gäller. Precis när vi "lyfter" skrattar en gosse åt oss: - Your driver is only a boy, ha ha ha! Jag tittar in genom den lortiga rutan; stämmer, 12 år max. Börjar med omkörning på den obefintliga vägen, men nöjer sig sen med att ligga tvåa. Puh. Hörde sedan att han har 24 syskon! Sen glömmes man allt för så otroligt vackert är det, färgerna klipporna allt. Jag står upp fastklamrad vid en stolpe med livet som insats, och bara gapar och fotograferar. Man blir nästan röd av skönheten. Samma naturkatastrof som skapade Jordandalen och Döda Havet pressade här upp berggrunden med sin kärna av 2 miljarder gammal granit. Detta tillsammans med den olikfärgade sandstenen, som bildats senare och eroderat så vackert, ger skönheten. Vid "Vishetens sju pelare" och källan stannar vi. Beduiner och halvnomader vattnar sina kameler här. Dessa arroganta, klumpiga, fula, enfaldiga, dystra, grälsjuka, spinkiga och otroligt lata men tåliga och älskade djur. De enpuckliga dromedarernas hannar kan bära 200 kg last, honorna ger en "behagligare" ridtur. De kan vara utan vatten i 25 dagar, äter allt och levererar mjölk, kött och ull till tält och kläder. Dessutom är kamelen den ende som vet Allahs hundrade namn! Därav den stolta nunan. Här hade Lawrence sitt högkvarter och här spelades filmen senare in. Vi ser thamudiska inskriptioner från 400 f Kr och en inristad nabatéisk kärleksdikt på arameiska från 500 f Kr av kärlekskrank kung som tror sig blivit ratad, när föremålet för den ömma lågan faktiskt blivit biten av en orm, visar det sig! Hennes små fötter fanns avbildade i Al Casar, ravinen. Det bjöds på te i ett beduintält vars ägare nog var upptagen med att dra hem pengar till sin fjärde och ytterst krävande fru, den agronomutbildade. Hon triggade de tre andra att också ställa krav på kläder, smink, laptop osv. En medresenär kläddes i kvinnodräkt och mannekängade proffsigt för oss i långtältet, det hade hon nog gjort förr. En del köpte te och rökelse här. Vi beundrade solnedgången från en kulle. På återvägen tittade jag ner på beduinernas gårdar med tvätt, höns, åsnor, kameler och barfotabarn. Vid "ICA" lyste en tv-bild, och vår unge förare talade i mobiltelefon medan han körde. Hur ser här ut om tio år?

Vi far vidare i mörkret, och det ÄR mörkt! Inte ser vi någon väg när vi vänder mot Captains Camp! Väglöst skumpande far vi förbi enstaka upplysta platser för att plötsligt se ett otal vita små tält för roman-tiska övernattare, flera långtält med kuddrika bänkar, en bar, en musikanter, en dansrotunda, en enorm buffét och grillande pojkar. Dofterna är underbara och smaken, när vi går till bords likaså. De tre grillspetten med olika kött är för mig resans kulinariska höjdpunkt, i stark konkurrens ska ni veta! Vitklädda beduiner dansar för oss. Via ökenautostradan kom vi till enda hamnstaden Aqba, med 85.000 inv och *****Marina Plaza hotell, berättar A.A. om närheten till Saudi, Egypten och Eilat tvillingstaden, som förlorats till Israel men som efter freden 1994 kan besökas fritt. Vi ser ljusen därifrån. Tomt-marken är svindyr men här investeras vilt. Om den här så viktiga frihamnen, med transporter från den gamla Hijaz-järnvägen berättar han, att den kanske ska flyttas och ge plats för ännu flera lyxhotell. Kuststräckan på 12 km har kostat Jordanien landutrymmen i sydöst men är värd varenda dinar. Staden grundades nog 1200 f Kr av edoméerna, Esaus ättlingar, och kopparen här har

brutits i 6000 år medan man använde vinden som blåsbälg. "Koppar-krösusen" Salomos flotta låg här och hit kom drottningen av Saba. Hit kommer kung Hussein på vintern. Hit visste vi inte att vi skulle komma, här visste vi inte att vi skulle bada och bo, men, det hade A.A. fixat till! Man tackar.

19/10. Tisdag. Snö i London och nästan alltid 35 grader här med nordliga vindar som fläktar skönt. Frukost med tio m lång bröddisk, och allt, precis allt en frukost kan innehålla. Men innan dess har vi hämtat ut handdukar och knatat ned till Röda Havet och badat i det rena klara vattnet. Här finns bl a röda korallerna, 140 arter, och 300 fiskar i alla färger. Här är ett dyk-och vattensportparadis, djupt direkt sen ned till 1900 m. Vi fann kaurisnäckor, koraller och ett spelkort i vattnet, klöver tio!

Vi far vidare på Wadi Arabia way, byggd av koreaner. Vi färdas på världens lägst belägna väg 400 m u h, mot 80 km långa och 400 m djupa Döda Havet, som minskar i m/år och vid vars stränder man utviner salt. Tillflödet minskar och avflöde finns inte, däremot avdunstning. 35 % är mineraler varav hälften är koksalt. I havet finns varken flora eller fauna. Vi stannar till och tittar på Lots hustru, som inte kunde behärska sig, utan vände sig om för att titta på Sodom och Gomorra en sista gång. Rauken, klippformationen är verkligen "porträttlik". Lot, som nu var den ende kvarvarande mannen blev förförd av sina döttrar efter att de sett till att han blev berusad! Fynd i en grotta med sötvattenskälla visar på att den var bebodd på Lots tid. Svenska arkeologerna Anders Kaliff och Richard Holmgren är ganska säkra på att de har funnit de syndfulla städerna. På *****Holiday Inn åt vi en otrolig lunch innan vi skulle föryngra oss 30 år genom ett dopp i salthavet och mineralspäckad gyttjeinpackning.

Inkletade i illaluktande svart gyttja flyter vi som korkar, det känns lätt att tippa över ända. Man ska undvika kall-supar för vattnet är giftigt och måste akta sina ögon mot saltet. En resenär flöt runt i 1 ½ tim. I tusentals år har man känt till nyttan av dessa bad. Jag fortsätter hemma i badkaret med inköpt salt men föryngringen har uteblivit hittills! För att fylla på vatten diskuteras sedan 1980 Read-Dead kanal från Röda Havet eller Med-Dead från Medelhavet. Efter duschning badar vi om och om igen i en av de lyxiga poolerna och ser den vackra solnedgången. Middagen på kvällen är naturligtvis alldeles överdådig. Lite deppigt att resan tar slut på morgonkröken 03.00! Vi har ju hela tiden upplevt otroliga, ovanliga och obeskrivliga saker. Mina högst personliga anteckningar kan inte göra resan rättvisa, men jag hoppas de kan var till hjälp när ni ser era foton. På hemresans mellanlandning gör vi en båtfärd på Bosporen i Istanbul, men eftersom jag gjorde den 2009 hänvisar jag till www.sydvasten.nu klicka på Resor, Istanbul text och scrolla er fram till Bosporenturen.

Tack alla för underbar buss/flyg-sällskap, alla skratt, underhållande historier och trevligt lunch/middags-prat.

Och framför allt tack Anders Andersson och Wintravel för en fantastisk och prisvärd resa.

Britt Reinhold, färdskrivare u p a.

britt.reinhold@comhem.se